

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

(Maandoverzicht no. 2-1972)

(Tijdvak van 1-2-1972 t/m 29-2-1972)

I N H O U D

No. 1.082.821

	blz.
Het "Politiek Komitee" van de Bond voor Dienstplichtigen	1
De reactie van de CPN op de CPSU-uitval naar De GROOT	6
Herdenking Februari-staking 1941	11
Communistische groepen in de metaalstaking	12
Repressie in Oost-Europa	16

Het "Politiek Komitee" van de Bond voor Dienstplichtigen.

A. Totstandkoming.

In de zomermaanden van 1971 en met name tijdens de affaire Rinus WE bleek de Bond voor Dienstplichtigen niet in staat te zijn snel en slagvaardig te reageren op gebeurtenissen in de krijgsmacht. Dit gaf het Algemeen Secretariaat (A.S.) aanleiding de gehele gang van zaken rondom de kwestie WE uitgebreid te analyseren, waarna het tot de gevolgtrekking kwam, dat het "falen" van de BVD vooral te wijten was aan haar organisatiestructuur, die een vlotte interne communicatie in de weg zou staan. Als mogelijke oplossing van dit probleem gaf het A.S. aan, dat er "een hoofdbestuur moet komen, bestaande uit de meest actieve, ervaren en geschoolde BVD-ers uit de afdelingen. Dit hoofdbestuur zal in dergelijke gevallen met spoed bijeen moeten komen om richtlijnen te geven voor de te voeren acties".

Tijdens verschillende contactmensenvergaderingen is over dit onderwerp verder gediscussieerd, waarbij allengs de mening is gaan prevaleren, dat zo'n hoofdbestuur, naast een taktisch-organisatorische taak, ook een duidelijk politieke taak zou moeten krijgen en met name "een duidelijker strategie van de BVD zou moeten opstellen". Hiermede zouden dan tevens "de politieke discussies buiten het Algemeen Secretariaat gebracht worden".

Op een vergadering van de Regio Randstad (3-7-1971) werd hierover de volgende opmerking gemaakt: "Het hoofdbestuur ..... moet een politieke inhoud hebben. Het is géén handgreep waarmee in één klap de organisatorische moeilijkheden opgelost zullen zijn. Veeleer zal het haar taak moeten zijn om de tegenstellingen in de BVD op een goede manier te behandelen, en te komen tot een algemene politieke lijn".

Met dit citaat als uitgangspunt stelde de afdeling Den Haag een discussiestuk op (o.a. gepubliceerd in BVD-bulletin no.10), waarin zij de taken en de samenstelling van het hoofdbestuur als volgt omschreef: "Het hoofdbestuur is een uit de 4 regio's van de BVD gevormd centraal orgaan, dat de bij de afdelingen en regio's heersende opvattingen, meningen en de aldaar bestaande feitenkennis samenbundelt, met elkaar confronteert en op grond van de hieruit gedestilleerde meningen en kennis een algemene politieke lijn ontwikkelt, waaruit de werkwijze van de BVD voortvloeit".

Het Algemeen Secretariaat bleek het met deze definitie wel ongeveer eens te zijn, al legde zij wat meer de nadruk op de "ervaringen van het soldatenverzet", als gevolg waarvan zij pleitte voor de opnemng van een "BVD-soldaat" in het politiek comité. *)

Meer bezwaren bleken er echter te bestaan tegen het nogal sterke regionale karakter van het politiek comité zoals de afdeling Den Haag zich dat voorstelde (leden gekozen door de regio's en verantwoording verschuldigd aan die regio's).

Het Algemeen Secretariaat geloofde namelijk, dat gezien de vele verschillen in opvatting tussen de 4 regio's, dit tot onoplosbare tegenstellingen binnen het politiek comité zou leiden. De oplossing zou zijn het politiek comité een adviserende taak te geven, maar de uiteindelijke beslissing te laten nemen door de contactmensenvergadering, die dan echter eerst omgevormd zou moeten worden tot "het orgaan van actieve burgers én soldaten".

Het politiek comité zou dan als volgt gevormd worden: de regio's stellen ieder één of meer kandidaten en de contactmensenvergadering kiest hieruit de leden.

De regio Randstad ontwikkelde vervolgens een visie die in het kort hierop neerkwam: "Functies in het politiek comité loskoppelen van de regiovertegenwoordiging. Dus alleen de "beste" mensen kiezen ook al zitten die misschien in één regio geconcentreerd."

Deze zienswijze werd geponereerd op de contactmensenvergadering van 20-11-1971, maar ontmoette daar grote tegenstand, met name van de afdeling Groningen.

Uiteindelijk werd het volgende compromis bereikt: "Bepaling van de politieke lijn is de belangrijkste functie van het politiek comité, maar zij moet daarbij steunen op de ervaringen in de afdelingen. Daarvoor is het noodzakelijk, dat van elke regio één man in het polkom zit.

Het polkom wordt in eerste instantie gevormd vanuit de regiovergadering. De afzonderlijke leden zijn verantwoording schuldig aan hun regio, het polkom als geheel wordt gecontroleerd door de contactmensenvergadering".

---

*) Doordat men steeds meer tot inzicht kwam, dat het hoofdbestuur toch vooral een politiek-strategische functie zou moeten hebben, verving men - als uitdrukking van deze idee - in de loop van deze discussie de term hoofdbestuur door de in dit opzicht duidelijker term politiek comité (polkom).

Tenslotte werd tijdens een contactmensenvergadering op 8 januari 1972 het politiek comité samengesteld, waarbij echter "met nadruk wordt gesteld, dat de mensen uit de 4 regio's geen vertegenwoordigers zijn, die de belangen van de regio behartigen".

B. Samenstelling.

Het politiek comité telt 4 regio-vertegenwoordigers (van elke regio één), 2 zogenaamde "BVD-soldaten" en 1 vertegenwoordiger van het Algemeen Secretariaat.

De volgende personen hebben hierin thans zitting:

uit Groningen	(regio Noord)
uit Wageningen	(regio Oost)
uit Pijnacker	(regio Randstad)
uit Tilburg	(regio Zuid)
uit Amsterdam	(Algemeen Secretariaat)
uit Sittard	(soldaat)
uit Breda	(soldaat)

C. Taken.

Er is een uitgebreid schema uitgewerkt over - wat genoemd wordt - de technisch-organisatorische taken van het politiek comité, waarin bijvoorbeeld de onderlinge verhouding tussen contactmensenvergadering, Algemeen Secretariaat en Politiek Comité wordt geregeld. Al te grote waarde hoeft hieraan echter niet te worden toegekend, daar de praktijk uitwijst dat groeperingen als de BVD zich vaak weinig aantrekken van op papier uitgewerkte organisatieschema's. De juiste verhouding tussen de genoemde organen zal dan ook uit de praktijk moeten blijken, waarbij de mogelijkheid niet uitgesloten is, dat de totstandkoming van het politiek comité een poging is van de "ideologen" binnen het Algemeen Secretariaat om de BVD langzaam om te vormen tot een slagvaardige strijdorganisatie naar Leninistisch voorbeeld.

In dit verband is het ook van belang te memoreren dat het politiek comité een beleidsbepalende instantie zal worden en slechts verantwoording verschuldigd zal zijn aan de contactmensenvergadering. Het zal daarbij opdrachten kunnen geven aan het Algemeen Secretariaat, dat zal worden teruggebracht tot een uitvoerend orgaan.

Deze opzet doet enigszins denken aan de gang van zaken in een communistische partij, waar namelijk het polit-bureau belast is met het dagelijks beleid, bijgestaan door het secretariaat, dat dit beleid moet uitvoeren. In werkelijkheid blijkt de eerste secretaris, die qualitate qua zitting heeft in het polit-bureau, de belangrijkste sleutelpositie te bekleden. Getransponeerd op de situatie binnen de BVD zou dan de vertegenwoordiger van het Algemeen Secretariaat in het politiek comité de belangrijkste positie in de organisatie bekleden. Voorwaarde is dan echter wel, dat de BVD volgens de Leninistische principes georganiseerd is (democratisch centralisme!), doch zover is het nog niet, hoewel er tijdens polkom vergaderingen enkele uitlatingen zijn gedaan, waaruit kan worden opgemaakt, dat men niet geheel vreemd staat t.o.v. dergelijke organisatieprincipes.

D. Activiteiten.

Sedert haar oprichting in januari 1972 is het polkom reeds verscheidene malen bijeen geweest, waarbij diverse onderwerpen aan de orde kwamen. Eén der belangrijkste gespreksthema's was tot nu toe wel de vraag, óf (en zo ja in hoeverre) de BVD moet samenwerken met andere "linkse" organisaties.

Hierover is uitgebreid gediscussieerd, waarna men tot de conclusie is gekomen, dat er weinig bezwaar bestaat tegen samenwerking op plaatselijk niveau of over concrete punten, maar dat een eventuele samenwerking op landelijk niveau meer problemen met zich meebrengt, omdat in zo'n geval de BVD een officieel standpunt moet bepalen tegenover de andere organisatie(s), hetgeen soms niet mogelijk of oppertuun is. Uit deze discussie is tenslotte de algemene richtlijn ontwikkeld, dat "samenwerking gemotiveerd moet kunnen worden vanuit het soldatenverzet" en dat ieder geval op zijn eigen merites moet worden beoordeeld. Het gehele verloop van de discussie heeft overigens wel duidelijk aangetoond, dat de BVD er zeer huiverig voor is zich te binden aan andere min of meer "revolutionaire" organisaties.

Ook andere onderwerpen zijn tijdens de tot nu toe gehouden polkom vergaderingen aan de orde geweest. Vermeldenswaard zijn onder meer de volgende punten:

- Het polkom is belast met de voorbereiding van een strategie-
weekeind, dat in mei 1972 gehouden moet worden.
- Er worden pogingen in het werk gesteld om te komen tot een
uniforme scholing voor alle afdelingen. Men heeft inmiddels al
een literatuurlijst opgesteld, die daarbij gebruikt moet worden.
- Er zijn vage plannen om in de toekomst een kader-annex informatie-
blad te gaan uitgeven, waarin onder andere verslagen van vergade-
ringen van het polkom zullen worden opgenomen.
- Het polkom zal worden uitgebreid met een extra soldaten-lid.
De huidige soldaten-leden moeten namelijk vaak vergaderingen
verzuimen i.v.m. de dienst; op deze wijze hoopt men dat steeds
tenminste één van de drie soldaten een polkom vergadering kan
bijwonen.

* * *

De reactie van de CPN op de CPSU-uitval naar De GROOT.

De CPN-leiding heeft door middel van een "Verklaring van het Dagelijks Bestuur van de CPN", die in "De Waarheid" van 24 februari 1972 werd gepubliceerd, gereageerd op de beschuldigingen die door een tweetal Sowjet-schrijvers in een artikel in het historisch Sowjet-tijdschrift "Vraagstukken van de Geschiedenis van de CPSU" (nummer 1/72) werden ingebracht tegen de persoon en de politiek van de oud-CPN-voorzitter De GROOT en daarmee tegen de CPN-politiek als zodanig. De Sowjet-schrijvers baseerden zich in hun artikel, dat inmiddels in extenso door de pro-Russische communist F. BARUCH is gepubliceerd in het februari/maartnummer van "Communistische Notities", op een aantal publicaties van de heer De GROOT, met name op zijn memoires "De Dertiger Jaren" en zijn discussiebijdrage op het 23ste CPN-congres.

Reeds eerder was in "De Waarheid" van de CPSU-publicatie melding gemaakt. Het op 5 februari verschenen artikel van de hand van partijvoorzitter HOEKSTRA handelde echter vrijwel uitsluitend over de aandacht, die het Russische artikel in de Nederlandse pers ten deel was gevallen, hetgeen werd afgedaan als "een van de smerigste uitingen van anti-Sowjetisme en anti-communisme, die denkbaar is", omdat gesuggereerd zou worden dat de CPSU zich mengt in de aangelegenheden van andere partijen.

Ook na lezing van het Sowjetartikel (over de vertaling waarvan de CPN-leiding pas medio februari kon beschikken) blijkt de partijleiding niet geneigd de beschuldigingen zonder meer te beschouwen als rechtstreeks van de CPSU afkomstig en tegen de CPN-leiding gericht, hoewel de mogelijkheid daartoe wel wordt opengelaten. Natuurlijk is de CPN-leiding, en met name de heer De GROOT met zijn jarenlange ervaring in de internationale communistische beweging, zich ervan bewust dat een dergelijk artikel in de S.U. niet buiten medeweten van de verantwoordelijke CPSU-functionarissen kan worden gepubliceerd. Ook moet zij ervan op de hoogte zijn dat zo'n artikel, al staat het dan in een historisch vaktijdschrift, niet alleen voor binnenlands gebruik in de S.U. bestemd is. Niettemin wordt slechts zeer zijdelings gesuggereerd, dat het Sowjet-artikel een rol speelt in de huidige relatie tussen CPN en CPSU. Door in eerste instantie de beide schrijvers, A.P. DIJL en K.K. SJ., voor de be-

schuldigheden verantwoordelijk te houden, brengt de partijleiding althans formeel de relatie tussen beide partijen niet in het geding. In de Verklaring wordt dienaangaande gesteld: "Wij waarschuwen echter ertegen om genoemd soort lieden niet met de Sowjet-Unie en de CPSU als zodanig te vereenzelvigen."

Primair wordt in de Verklaring van het Dagelijks Bestuur gesteld, dat de beschuldigingen ten onrechte op de persoon van de heer De GROOT zijn geconcentreerd (de Verklaring spreekt van "een even kwaadwillige als primitieve poging om tegenstellingen in onze partijleiding te suggereren"), omdat in de CPN een publicatie van een vooraanstaand functionaris, die niet door de partijleiding zou zijn goedgekeurd, ondenkbaar is. "De Dertiger Jaren" zou dan ook door alle leden van het Dagelijks Bestuur gelezen, schriftelijk beoordeeld en goedgekeurd zijn.

In een drietal punten, handelend over het MOLOTOW-RIBBENTROP-pact, de methoden van de Komintern en het joodse vraagstuk, tracht het Dagelijks Bestuur de inhoudelijke kritiek in het Sowjet-artikel te weerleggen. Bovendien wordt bezwaar aangetekend tegen de wijze waarop de polemiek van Sowjet-zijde wordt gevoerd. Op voor de CPN-lezers niet mis te verstane wijze wordt uiteengezet dat de schrijvers:

- zich schuldig maken aan "oneerlijkheid", door "het citeren uit archieven, die voor anderen niet toegankelijk zijn" en die "ont-hullingen" opleveren, waarvan de inhoud bestaat uit "kwaadwillige vervalsing";
- "op achterbakse wijze" proberen een blaam te werpen op het verzets-verleden van de heer De GROOT;
- misbruik maken van het feit dat het boek "De Dertiger Jaren" niet in het Russisch is uitgegeven, zodat lezers in de S.U. de "schaamteloze tekstvervalsingen" niet kunnen onderkennen.

In MO 1/72 is gesproken over het effect dat de CPSU met het doen verschijnen van een dergelijke publicatie zou kunnen beogen. Maar welke bedoeling van de verantwoordelijke CPSU-functionarissen er ook aan het artikel ten grondslag ligt, belangrijker voor het effect binnen de CPN is de vraag welke bedoeling er door het Dagelijks Bestuur, en met name door de heer De GROOT, achter gezocht wordt. Dat het niet enkel beschouwd wordt als een, zij het late, bespreking van een aantal van De GROOT's publicaties, blijkt al uit de zinsnede

in de Verklaring over "het voorwendsel van een boekbespreking". Uit de Verklaring komt naar voren, dat onder meer gedacht is aan een poging van Sowjet-zijde om verdeeldheid te zaaien enerzijds in de leiding van de partij door een "afzonderlijk persoon" (in casu de heer De GROOT) voor de politieke stellingen van de gehele partij verantwoordelijk te stellen en anderzijds in de partij als zodanig, met behulp van de "perfide gecamoufleerde opwekking" aan marxisten-leninisten om met beslistheid op te treden tegenover de verschijnselen van scheuring en vergiftiging van de internationale communistische beweging, die door De GROOT's publicaties in de hand gewerkt worden.

Ongetwijfeld zal de overweging, dat sommige leden van het Dagelijks Bestuur door de Sowjet-publicatie aan het denken gezet zouden kunnen worden over de mogelijkheid om, door het opzijschuiven van De GROOT, de relatie met de CPSU te herstellen, voor de oud partijvoorzitter mede aanleiding zijn geweest om, middels een officiële "Verklaring van het Dagelijks Bestuur van de CPN", een scheiding der geesten te voorkomen. Dat klemde des te meer omdat het niet onwaarschijnlijk is dat de onderlinge verhoudingen in het Dagelijks Bestuur de laatste tijd wat te lijden hebben gehad (onder meer bij gelegenheid van het bezoek dat een Noordkoreaanse delegatie begin december 1971 aan de CPN bracht). Het tijdstip van publicatie van het Sowjet-artikel en de oproep aan "marxisten-leninisten" (hier te verstaan als CPN-leden) om niet werkloos toe te zien, zou opzettelijk zo gekozen kunnen zijn (enkele maanden voor het 24ste CPN-congres) om in de CPN-gelederen enige onrust teweeg te brengen. Hoewel het ook in de CPSU bekend zal zijn dat de bij CPN-congressen gebruikelijke strakke regie en zorgvuldige selectie van de gedelegeerden weinig ruimte laat voor oppositionele geluiden, zou het voor de partijleiding toch een overweging hebben kunnen zijn om in zo uitvoerige vorm (een van de meest uitvoerige verklaringen van het Dagelijks Bestuur) op het Sowjet-artikel, dat toch alleen maar op naam staat van "afzonderlijke personen uit Moskou", te reageren. Een uitvoerige reactie ten overstaan van de CPN-leden was temeer geboden, omdat het artikel in de "reactionaire pers" veel aandacht heeft gekregen en omdat het in extenso is gepubliceerd in het onder redactie van de dissidente pro-Russische communist F. BARUCH uitgegeven orgaan "Communistische Notities". In groter getale dan gebruikelijk werd het betreffende nummer van "Communistische Notities" aan CPN-leden toegezonden. In de Verklaring geeft de partijleiding blijk daarvan op de hoogte te zijn; gesproken

wordt over "de kleine leugens van DI en SJ, (die) op dit ogenblik door het agentschap van BARUCH, dat sterke Duitse invloeden vertoont, (worden) verspreid".

In de Verklaring komt ook nog een andere, de CPN-eigenwaarde strelende opvatting ten aanzien van de overwegingen, die de verantwoordelijke CPSU-functionarissen tot publicatie van een dergelijk artikel zouden hebben kunnen bewegen, naar voren: de mogelijkheid dat de CPSU vreest dat de CPN succes zal hebben bij haar pogingen andere communistische partijen voor haar "nationalistische" opvattingen te winnen of dat zij eerstdaags in het Chinese kamp terecht zal komen. In het bijzonder zou dat afgeleid kunnen worden uit de slotopmerking in de Verklaring, waar gesteld wordt dat de CPN "voort (zal) gaan haar bijdrage te leveren voor herstel van de internationale eenheid der communisten op nieuwe grondslagen. Zij bevindt zich hierbij in het gezelschap van een toenemend aantal gezonde communistische partijen in andere landen". Dat de CPN-partijleiding op een dergelijke gedachte komt is niet zo verwonderlijk; al in september 1971 bleek zij bereid een afgevaardigde te doen deelnemen aan de opentare vergadering, die de CP-Groot-Brittannië in Londen organiseerde, omdat zij die beschouwde als een alternatief voor een door Westeuropese CP'en voorgestane, doch door "Moskou" niet gewenste, tweede "Conferentie" van Londen.

De Verklaring besteedt relatief veel aandacht aan de pro-Russische dissidenten, die in CPN-publicaties gewoonlijk worden genegeerd. De naam van F.BARUCH, de meest prominente figuur onder de dissidenten, wordt tot tweemaal toe genoemd. Ook aan de Vereniging "Nederland-USSR" (aangeduid als "zich noemende vrienden van de Sowjet-Unie") en aan andere voormalige CPN-leden als de heren KOEJEMANS en DANKAART, wordt in negatieve zin aandacht besteed. Mede in verband met in de CPN circulerende geruchten, dat er onder de dissidenten plannen zouden bestaan om een nieuwe communistische partij op te richten, lijkt de veronderstelling gewettigd, dat de partijleiding dergelijke plannen, die door de Sowjet-publicatie zouden kunnen worden gestimuleerd, reeds tevoren in een kwaad daglicht heeft willen plaatsen. Overigens zijn er geen aanwijzingen dat de oprichting van een nieuwe communistische partij werkelijk zou worden overwogen; de pogingen die de laatste maanden zijn ondernomen om het merendeel der communisten buiten de CPN in een organisatorisch verband onder te brengen, bieden vanwege de onderlinge tegenstellingen weinig kans op succes.

Uit de redactie van de Verklaring wordt duidelijk dat de partijleiding gepoogd heeft op adequate wijze te reageren. Dat gekozen is voor de vorm van een officieel partijdocument, terwijl het Sowjet-artikel "slechts" op naam staat van twee weinig bekende Moskouse historici en gepubliceerd is in een niet uitgesproken "policy-making" vaktijdschrift, laat ruimte voor de opvatting dat de partijleiding, in casu de heer De GROOT, het Sowjet-artikel toch interpreteert als een belangrijke factor in de verhouding tussen CPN en CPSU. Deze opvatting wordt nog versterkt door het feit dat in de Verklaring voor de eerste maal tegenover de leden gewag gemaakt wordt van het, in november 1969 door de CPN-leiding aan de CPSU gerichte voorstel om een delegatie naar Nederland te sturen voor besprekingen over normalisatie van de betrekkingen en van de zijdelingse afwijzing, die daarop acht maanden later van CPSU-zijde volgde. De gehele polemiek maakt momenteel de indruk van een soort spiegelgevecht tussen beide partijen, bedoeld om elkaars posities te leren kennen en elkaars krachten te peilen, dat de voorbode zou kunnen vormen van een naderende confrontatie.

* * *

Herdenking van de Februari-staking 1941.

De herdenking van de Februari-staking 1941, op 25 februari bij het standbeeld van de Dokwerker op het J.D.Meijerplein in Amsterdam, waartoe in voorgaande jaren vrijwel uitsluitend werd opgeroepen door het College van B&W en het door de CPN gemanipuleerde Comité Herdenking Februari-staking 1941, heeft zich dit jaar in een veel grotere belangstelling mogen verheugen dan sinds 1946 gebruikelijk geweest is. Door de CPN en ook door andere organisaties, werd de herdenking aangegrepen om te protesteren tegen de plannen van de regering tot vrijlating van de drie in Breda gevangen zittende oorlogsmisdadigers. Voornamelijk daardoor had de herdenking een veel massaler karakter. Naar schatting werd door meer dan dertig duizend personen deelgenomen; in 1971 waren het er niet veel meer dan duizend.

In een ingewikkelde redenering in "De Waarheid" heeft de CPN-leiding getracht de manifestatie bij de Dokwerker voor te stellen als "het resultaat van de massabeweging van de afgelopen maanden", als uiting van de "algemene ontevredenheid en de algemene verontwaardiging", veroorzaakt door het "Stheeman-vonnis", de onderwijs-politiek en de plannen tot vrijlating van de Drie.

Hoewel de CPN zich tegen vrijlating als zodanig verzet omdat zulks "onmenselijk en onbarmhartig" zou zijn, acht zij het politieke gevaar dat eraan verbonden is veel kwalijker. Vrijlating zou in politiek opzicht risico's in zich bergen voor de nationale zelfstandigheid ("bukken voor de Westduitse pressie"), voor de democratische rechten en voor weer oplevend anti-semitisme. Aan de angst voor die gevaren zou de "massa van ons volk, ten dele bewust, ten dele instinctief handelend", bij de herdenking van de Februari-staking uiting hebben willen geven. Natuurlijk was, volgens de CPN-interpretatie, de meerderheid van de bevolking om de eerder genoemde redenen ("onmenselijk en onbarmhartig") tegen vrijlating van de Drie als zodanig, maar bij de massale manifestatie bij de Dokwerker fungeerden de plannen tot vrijlating in feite slechts als de druppel, die de emmer van verontwaardiging en ontevredenheid over de regeringspolitiek deed overlopen.

Communistische groepen in de metaalstaking

Communistische groepen hebben - na het vonnis van de Amsterdamse rechtbank, waarbij aan het NVV niet werd toegestaan stakingsacties uit te voeren - gepoogd de spontaan uitgebroken stakingen te stimuleren en uit te breiden. Van geen der betrokken groeperingen kan gezegd worden dat ze - voor zover ze daartoe al in staat waren - leiding hebben gegeven aan de acties. Veeleer moesten de standpunten van de groepen geformuleerd worden aan de hand van de gebeurtenissen. De tenslotte bereikte resultaten, die in vroegere stadia waren verworpen, werden beschouwd als een grootse overwinning, die vooral te danken was aan de eensgezindheid van de stakers en de solidariteit van alle arbeiders.

C.P.N.

Het resultaat van de in grote eensgezindheid en vastberadenheid gevoerde stakingsacties was niet alleen een nieuwe CAO (die door de CPN belangrijk beter werd geacht dan de overeenkomst van de confessionele bonden en de werkgevers) en een regeling voor uitbetaling van de gestaakte uren, maar ook - en dit was voor de partijleiding het belangrijkste winstpunt - dat de Industriebond NVV toch nog een stakingsuitkering aan zijn leden mocht uitbetalen. Hiermede had, volgens de CPN, de opzet van de ondernemers, om via de rechterlijke macht de vakbond te verbieden de actie te steunen, schipbreuk geleden. De door de metaalbewerkers afgedwongen resultaten krijgen naar de mening van de partijleiding nog meer reliëf als men nagaat hoezeer de ondernemers hebben getracht, met behulp van de "hen welgezinde pers, radio, t.v., minister BOERSMA, confessionele bestuurders en onafhankelijke rechter", de eenheid onder de arbeiders te breken. Deze activiteiten hebben, evenals die van de in dienst van de werkgevers staande "geruch-tencentrales", die verdeeldheid onder de arbeiders moesten zaaien, een averchts effect gehad en de eenheid juist versterkt. De pogingen van de ondernemers om de eenheid onder de arbeiders te breken, hadden, volgens de CPN, ten doel mogelijkheden te openen de gevolgen van de crisisverschijnselen in het kapitalistische stelsel af te wentelen op de arbeiders en de grote concerns in staat te stellen hun posities te versterken of te behouden. Die politiek, die volgens de CPN internationaal gevoerd wordt, stuitte echter op massaal verzet, niet alleen in Nederland, maar ook in West-Duitsland en Engeland, waar metaalbewerkers en mijnwerkers belangrijke loonsverhogingen wisten af te dwingen. Speciaal de strijdtechniek van de Engelse mijnwerkers, met hun blokkade van het kolentransport, het uitzwermen van posters door het hele land, het verzorgen van een eigen verbindingsdienst en het optreden van de vakbondsleiding zal door de CPN aan een nader

onderzoek worden onderworpen, omdat dit voordeel zou kunnen opleveren voor de Nederlandse werkers.

Hoe hard de nederlaag voor de werkgevers is aangekomen blijkt, naar de mening van de partijleiding, uit publicaties van werkgeverszijde, waarin wordt aangedrongen op zodanige wijziging "van de door de arbeiders verfoeide anti-stakingswet" dat een door de meerderheid van de partijen aanvaarde CAO bindend is voor alle bij het CAO-overleg betrokken partijen.

De CPN heeft zich ingespannen om de eenheid van de arbeiders te vergroten; daartoe riep ze alle arbeiders op zich te organiseren in het NVV. De partijleiding oordeelde het in het belang van de eenheid ook niet juist om tot vorming van eigen (door communisten geleide) actie-comité's te komen. De partijgenoten kregen opdracht zich te voegen naar de NVV-actie-comité's in de bedrijven (die naar de mening van de CPN de acties steeds hebben geleid), teneinde met die comité's strijdleidingen te vormen, die ook na afloop van de stakingsacties voortdurend voor onrust moeten zorgen. Door verschillende CPN-afdelingen werden speciale uitgaven van bedrijfskranten verspreid, waarin de stakers werden aangespoord de eenheid te bewaren en zich niet te laten misleiden door lieden "die, nadat ze eerder onder het mom van 'Arbeidersmacht' door de arbeiders terzijde zijn geschoven, zich thans aandienen als de 'Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland' met hun blad 'Rode Tribune'."

Van groot belang voor de strijd achtte de CPN-leiding voorts het vormen van solidariteitscommissies om de toenemende solidariteit, door de werkende bevolking betoond, te benutten om de actie te verbreden, waardoor de ondernemers zich geplaatst zagen tegenover de hele werkende bevolking. Bij de stakers werd er op aangedrongen het NVV te stimuleren tot het organiseren van een grote landelijke manifestatie voor het stakingsrecht, voor een betere CAO en tegen het ingrijpen van de rechter.

Door de stakingsbeweging is, naar het oordeel van de CPN-leiding, nog eens gebleken dat de bestuurders van de confessionele bonden niets en niemand vertegenwoordigen en altijd een remmende factor in de vakbeweging zijn geweest. Hoe de metaalarbeiders op hun optreden gereageerd hebben getuigen de ondernemingsraadsverkiezingen bij de ADM, waar de confessionele bonden hun twee zetels aan het NVV verloren.

Het aanvaarden van bindende arbitrage door het bestuur van de Industriebond NVV werd van communistische zijde onverenigbaar geacht met het principe dat de beslissingsbevoegdheid over lonen en arbeidsvoorwaarden bij de leden behoort te liggen. De argumentatie van de Industriebond dat "duizenden mensen in de vernedeling dreigen te komen" als gevolg van het feit dat de bond de staking niet mocht financieren, werd niet in overeenstemming geacht

met het vastberaden en onverminderd voortduren van de staking, óók na het arbitrage-besluit. "Er is", zo schreef de heer W.J.A. NI , landelijk verantwoordelijke voor het bedrijfswerk en lid van het dagelijks bestuur van de CPN, in het dagblad "de Waarheid", "alle aanleiding de arbitrage niet te vergoelijken, maar haar als een gevaarlijke manoeuvre uit het ondernemers arsenaal te kenschetsen, waartegen stelling genomen moet worden". Resumerend was de CPN-leiding van mening dat de betekenis van deze loonstrijd zich niet mag beperken tot de metaalindustrie, maar een bron van inspiratie moet zijn voor de werkers in de bedrijfstakken waar binnenkort nieuwe CAO's moeten worden afgesloten.

KEN (m.l.)

De Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland (marxistisch-leninistisch) - KEN (m.l.) - heeft zich gedurende de metaalstaking voornamelijk gemanifesteerd door het verspreiden van een - dagelijks verschijnend - informatiebulletin onder de naam "Rode Tribune". De stakingsacties waren, volgens KEN (m.l.), als verzet tegen het stakingsverbod van historische betekenis omdat "het kapitaal" reeds jarenlang tracht de rechten van de arbeiders op vergaderen, meningsuiting, organisatie en staking in te perken. Het stakingsrecht wordt gezien als een fundamenteel recht van de arbeiders die, zonder het recht "nee" te mogen zeggen tegen voor hen onaanvaardbare arbeidsvoorwaarden, terug zouden vallen in de posities van horigen en loonslaven. De leiders van de confessionele organisaties werden veroordeeld omdat ze hun leden hadden opgeroepen het verzet tegen "de schandelijke uitspraak" te breken. Ook de NVV-leiding werd gekritiseerd, omdat ze consequent geweigerd had een strijdfrent te organiseren tegen de "uitholling van de democratische rechten en het stakingsrecht", waardoor de Industriebond nu niet in staat was de acties te leiden en de arbeiders slechts op eigen kracht konden vertrouwen. De strijdstemming en eenheid onder de arbeiders kwam, volgens de KEN (m.l.), het best naar voren in de goede organisatie van de stakingsposten. Omdat de KEN (m.l.) vond dat het vooral ontbrak aan voldoende communicatie tussen de bedrijven waar gestaakt werd, richtte zij in haar gebouw (van waaruit in 1970 de havenstaking werd geleid) een informatie-centrum in.

Berichten in de pers, als zou de KEN (m.l.) zich meester trachten te maken van de staking werden in het informatieblad pertinent ontkend en gesteld werd dat dergelijke berichten slechts de bedoeling hadden verwarring te stichten en verdeeldheid te zaaien. De KEN (m.l.) verklaarde zich echter wel bereid om, zodra de arbeiders daarom zouden vragen, hulp te verlenen met alle haar ter beschikking staande middelen. In eigen kring had men evenwel de over-

tuiging dat, anders dan tijdens de havenstaking in 1970, de KEN (m.l.) niet de kracht had om werkelijk aan de staking leiding te geven. Volgens de KEN (m.l.) werd met de door de confessionele organisaties afgesloten CAO een loondaling bereikt, kwamen de aanvankelijke plannen van het NVV neer op een reële loonstop, terwijl tijdens de stakingen de NVV-bestuurders de bereidheid toonden ook met een reële loondaling genoeg te willen nemen. Een dergelijke beslissing mocht, volgens de KEN (m.l.), niet buiten de arbeiders om genomen worden en een definitief accord mocht niet gesloten worden voor daarover een grote CAO-vergadering had plaatsgevonden. Dat de Industriebond NVV bindende arbitrage accepteerde werd opnieuw een teken geacht dat de NVV-bestuurders bereid waren een loondaling te aanvaarden en de stakende arbeiders buiten spel te zetten. Het bindende accord werd desondanks door de KEN (m.l.) beschouwd als een - zij het een heel mager - succes, omdat het op enkele punten hoger was dan de eerder door de confessionele vakbonden gesloten overeenkomst.

Overige groepen

Ook een aantal andere groepen, waarvan genoemd kunnen worden de Marxistisch-Leninistische Partij Nederland (MLPN), de Kommunistische Partij Nederland Marxistisch-Leninistisch (KPNML) en de Revolutionair Communistische Jongeren, hebben getracht enige invloed op het verloop van de metaalstaking uit te oefenen. Contacten in de metaalindustrie hebben deze groepen niet of nauwelijks en mede daardoor waren hun activiteiten uiterst gering. De stellingname van deze groepen was grotendeels gelijk aan die van de KEN (m.l.), alleen werden hogere looneisen gesteld. De activiteiten van de genoemde groepjes en - hoge - looneisen vonden betrekkelijk weinig weerklank en waren niet van invloed op de gebeurtenissen gedurende de staking.

*

* *

REPRESSIE IN OOST-EUROPA

Sinds de betrekkelijke "liberalisering" onder het CHROESTJOW-bewind zijn in Oost-Europa de teugels langzaam maar zeker weer strakker aangehaald. Om hun machtspositie te versterken oordeelden BREZHNEV c.s. het blijkbaar noodzakelijk de Sowjetsamenleving weer steviger in hun greep te krijgen en de Oosteuropese gemeenschap weer meer gelijk te schakelen. Hoewel deze repressieve politiek met enig recht wordt gekarakteriseerd als een vorm van "neo-stalinisme" of "restalinisatie", betekent zij toch niet een klakkeloos teruggrijpen naar de brute terreurmethoden, waarvan STALIN zich bediende. De huidige Sowjetleiders prefereren subtielere, meer aan deze tijd aangepaste intimidatiemiddelen, die door een selectieve maar afschrikwekkende toepassing alle potentiële opposanten moeten weerhouden iets tegen het Moskouse machtsmonopolie te ondernemen. Vooral na de Tsjechoslowaakse crisis bleken de Sowjets zich vast te hebben voorgenomen de "monolithische eenheid" van hun imperium tegen verdere erosie te vrijwaren door verhoogde discipline en geforceerde ideologische en politieke aaneensluiting van alle Oosteuropese bondgenoten.

Deze harde koers kreeg nog een extra accent toen de Sowjetleiders na 1968 hun propaganda voor een Europese Veiligheidsconferentie opvoerden. Terzelfdertijd intensiveerden zij nl. hun ideologische campagne om daarmee kennelijk hun invloedssfeer nog beter af te schermen tegen het "besmettingsgevaar", dat de door henzelf gepropageerde nauwere samenwerking met West-Europa ongetwijfeld met zich mee zou brengen. Juist in de afgelopen maanden heeft de CPSU in CC-resoluties en talrijke persartikelen de eigen achterban in steeds krassere bewoordingen gewaarschuwd, dat de Europese ontspanningspolitiek gepaard moet gaan met een intensivering van de gemeenschappelijke strijd tegen de bourgeois-invloeden uit het Westen. Zo doet de paradoxale situatie zich thans voor dat het invallen van de dooi in de Oost-West verhouding samengaat met een aanwakkeren van de vrieswind van ideologische zuiveringen en politieke processen in een groot deel van Oost-Europa. Want de meeste Oosteuropese regiems hebben zich min of meer aan de harde Sowjetkoers aangepast, uiteraard omdat Moskou hen daartoe aangezet heeft, maar waarschijnlijk niet zelden ook omdat het hen om geheel eigen motieven niet ongelegen kwam.

In de Sowjet-Unie is de ideologische verharding pas goed doorgezet na een geheim CC-plenum in april 1968, waarvan de richtlijnen eerst expliciet zijn bekrachtigd op het 24-ste CPSU congres in april 1971. Op 23 november van datzelfde jaar werd door een plenaire CC-zitting een aantal besluiten genomen, die er vooral op gericht zijn de "burgerlijke invloeden" uit het buitenland te weren. In januari 1972 volgde de publicatie in de CPSU-pers van twee CC-resoluties, waarin de zuiveringscampagne nader werd toegelicht. De eerste resolutie, gepubliceerd in het theoretisch blad Kommunist, hekelde in een felle aanval op het Economisch Instituut van de Sowjetacademie van Wetenschappen in feite brede categorieën "Sowjetintellectuelen" wegens hun "ernstige theoretische dwalingen" en hun "onvoldoende strijd tegen burgerlijke en revisionistische theorieën".

De tweede resolutie, gepubliceerd in het partijdagblad Prawda op 25 januari, keerde zich vooral tegen literaire en artistieke kringen in de Sowjet-Unie, die zich al te oppervlakkig opstellen tegenover revisionistische en burgerlijke cultuurconcepties. De conclusie is dat de betrokken partij-organisaties een veel strengere controle moeten uitoefenen, zoals ook reeds op het 24e CPSU-congres is bepleit. Het Franse dagblad Le Monde meent dat deze resoluties de posities van een aantal personen in gevaar brengen. Het blad meldt uit goede bron te hebben vernomen, dat een van de eerste te verwachten maatregelen zal zijn de benoeming van een nieuw hoofd van de CC-afdeling Propaganda en Agitatie, een post die vacant is sinds dit apparaat begin 1970 ingrijpend werd gereorganiseerd. De verheffing van het persagentschap TASS tot "Staatscomité" en van ^{de} TASS-directeur tot minister zou slechts het begin zijn van een verdere omvangrijke reorganisatie in het pers- en informatiewezen.

Concrete strafmaatregelen richten zich vooral tegen de zich steeds meer aaneensluitende dissidenten van diverse pluimage en recentelijk met name tegen de leidende krachten en medewerkers van de zgn. "samizdat"-geschriften. Deze illegale "zelfuitgaven" kunnen zich blijkens persberichten verheugen in een toenemende belangstelling van studenten en leden van de technische intelligentsia. Onlangs circuleerden berichten, dat het KGB tevergeefs gepoogd zou hebben de verschijning van het laatste nummer van de clandestiene "Kroniek van actuele gebeurtenissen" te verhinderen.

Steeds heftiger wordt goageerd tegen iedereen, die zich niet volledig aan de orthodoxe partijlijn wenst te conformeren. Illustratief in dat verband is de veroordeling van de schrijver BOJ

de hetze tegen NOBELprijswinnaar SOLZHENITZYN, de gevallen van anti-semitisme en de reeks KGB-huiszoekingen bij bekende Moskouse dissidenten begin januari. Toendertijd werden ook rigoreuze maatregelen genomen in de Oekraïne, waar een aantal personen werd gearresteerd op beschuldiging van anti-Sowjetlaster en kennelijk verdacht van Oekraïns-nationalistische activiteit. Onder de gearresteerden bevonden zich behalve de bekende dissident CH en de literaire criticus SW. ook aanhangers van het zgn. MO. -programma, waarin volledige gelijkberechtiging voor de Oekraïne wordt geëist en iedere vorm van russificering wordt afgewezen. De actie in de Oekraïne vond haar hoogtepunt in de nacht van 13 op 14 januari, toen een groot aantal arrestaties werden verricht in Kiew, Lwow, Charkow, Odessa en andere industrie- en universiteitssteden. Volgens de N.Z. Z. van 4 februari zijn door deze arrestatiegolf practisch alle "reformistische" groeperingen in de Oekraïne vrijwel gedecimeerd.

Symptomatisch voor het klimaat in Tsjechoslowakije is, behalve de arrestatiegolf rond de jaarwisseling onder prominente figuren uit de Praagse lente, de veroordeling van de journalist LE. LE is onlangs door een Praagse rechtbank tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld op beschuldiging van "laster tegen een bondgenoot (i.c.Polen) en zijn vertegenwoordigers (m.n. GO.)". LE had tijdens de studentenonlusten in Polen in 1968 felle kritiek geleverd op het toenmalige regiem-GOMULKA. De veroordeling van LE doet des te merkwaardiger aan als men bedenkt dat het GO. -regiem wegens incompetentie in december 1970 door het bewind-GI. aan de kant is gezet.

De in het voorgaande genoemde arrestatiegolf vond haar hoogtepunt in december 1971 en januari 1972. Toen werden ongeveer 200 Tsjechen en Slowaken opgepakt, onder wie de bekende schaakgrootmeester PACHMAN. De meesten van de gearresteerden zouden deel uitmaken van de "Socialistische Beweging van Tsjechoslowaakse Burgers", die zich sinds de val van DUBCEK onder meer door verspreiding van pamfletten tegen het HUS. -regiem opstelt. Deze arrestaties, gecombineerd met steeds meer berichten over processen tegen hervormingsleiders van het tweede echelon en in samenhang met geruchten dat DUBCEK en SMI door de staatsveiligheidsdienst zouden zijn verhoord, doen opnieuw de vraag rijzen of HUS. zijn belofte gestand zal doen dat geen hervormers uit 1968 op politieke gronden zullen worden vervolgd.

Interessant zijn in dit verband bepaalde overigens niet bevestigde berichten als zou het in januari gekomen zijn tot een conflict tussen de CC-afdeling belast met de veiligheid van de staat enerzijds en partijleider HU. en minister van Binnenlandse Zaken KA. anderzijds. Laatstgenoemden zouden door deze afdeling ervan beticht zijn de "rechts-opportunisten" oftewel Dubcekisten de hand boven het hoofd te hebben gehouden en hun arrestatie te hebben verhinderd. HU. zou daarop uiteindelijk ingestemd hebben met de arrestatie van DUBCEK-aanhangers, naar het in Praag heet op verlangen van het Kremlin. Tevens zou in Praag een campagne begonnen zijn om de hoogste leiders uit de Praagse lente, DUBCEK en SM, nog verder in discredit te brengen.

In Polen is het beeld minder duidelijk, omdat daar een aantal met elkaar in tegenspraak schijnende tendenzen optreden. Zo heeft het regiem-GI. op nogal opmerkelijke wijze gereageerd op een rond de jaarwisseling geuit protest van een aantal bekende Poolse schrijvers tegen de strenge straffen die zijn uitgesproken in een proces tegen leden van de zgn. Ru. -groep, een illegale organisatie van voornamelijk jongeren die - in eerste instantie reagerend tegen repressieve tendenzen in de Poolse samenleving - zich in 1970 ontwikkelde in anarchistisch-trotskistische richting. Een delegatie van deze schrijvers werd nl. in de gelegenheid gesteld om op het ministerie van Justitie kennis te nemen van tenminste een deel van het dossier over deze kwestie.

Opmerkelijk zijn ook de gebeurtenissen rond en tijdens het 18e Poolse schrijverscongres dat begin februari is gehouden. Tijdens dit congres bleek dat de invloed van de "liberale" schrijvers groeiende is, o.m. tot uiting komend in het feit dat slechts twee prominente leden van de PVAP(Poolse CP) in het bestuur werden opgenomen; een resultaat dat overigens slechts na herstemming bereikt werd.

Hoewel deze gebeurtenissen lijken te duiden op een zekere mate van "liberalisering" van het regiem - een "liberalisering" die blijkens de gang van zaken tijdens het schrijverscongres geëist wordt door de schrijvers zelf - is het de vraag of de PVAP-leiding gelukkig is met deze ontwikkeling. Het is een feit dat er in Polen nog altijd sprake is van een rigoureuze censuur en dat er nog altijd schrijvers zijn voor wie het verbod om te publiceren niet is opgeheven. Bovendien schijnt de nieuwe minister van Cultuur WR niet de aandacht te trekken door een "liberale" houding. Integendeel, hij zou een uitgesproken voorstander zijn van conformisme en onvoorwaardelijke trouw aan de partij.

Voegt men bij dit beeld het N.Z.Z.-bericht van 4 februari, dat er onlangs huiszoeking is gedaan bij voormalige leden van de in 1948 in de PVAP opgegane Poolse Socialistische Partij, waarbij memoires, persoonlijke aantekeningen en oude partijdocumenten in beslag zouden zijn genomen, en dat de Poolse veiligheidsdienst groter zou zijn dan dat onder GOI het geval was, dan lijkt slechts één conclusie mogelijk. Gedwongen door de noodzaak de toestand in het binnenland rustig te houden, lijkt de PVAP "liberale" uitingen op bepaalde terreinen en binnen bepaalde grenzen te accepteren, omdat onderdrukking daarvan teveel stof zou doen opwaaien. Uitbreiding van de veiligheidsdienst zou kunnen wijzen op een noodzakelijk geachte versterking van de informatiepositie, teneinde in staat te zijn in een vroegtijdig stadium reeds te kunnen ingrijpen.

Oost-Duitsland heeft t.a.v. een mogelijke ideologische verharding van het regiem de aandacht getrokken door het verschijnen van een aantal artikelen in SED-organen en door uitspraken van vooral partijleider HONECKER.

Het belangrijkste artikel - van de hand van de partijleider zelf - verscheen voor het eerst in het decembernummer van het internationale communistische tijdschrift "Vraagstukken van Vrede en Socialisme". Later werd dit artikel afgedrukt in het Oostduitse partijdagblad Neues Deutschland van 16 januari en het januarinummer van het partijtheoretische blad Einheit. Behalve dat HONECKER in dit artikel de noodzaak benadrukte van nauwere samenwerking met de Sovjet-Unie als het enig mogelijke land dat model kan staan voor de DDR-samenleving, fulmineerde hij vooral tegen afwijkingen van de ware leer, die hij speciaal bij de DDR-economen meent te kunnen signaleren. "Het verlangen om te voorzien in de materiële behoeften is begrijpelijk, maar het mag niet leiden tot het toepassen van zuiver pragmatische methoden", aldus HONECKER. "Hoe belangrijk wiskundige economie ook is, zij kan en mag de politieke economie van het wetenschappelijk socialisme, dat de basis vormt van de economische politiek van de DDR, niet vervangen".

Hiermee samenhangend wees hij dan ook met nadruk op het primaat van het marxisme bij het oplossen van wetenschappelijke vraagstukken. Dat dit niet enkel gezien moet worden als een theoretische uitspraak van een partijleider gaf HONECKER zelf aan door te stellen: "De SED heeft bepaalde maatregelen moeten nemen om te bevorderen dat in tijdschriftenartikelen over moderne technische wetenschap opnieuw de voorrang wordt gegeven aan de politieke theorie van het marxisme".

Het is niet bekend of hij hiermee doelde op een strengere censuur of maatregelen van gelijke strekking, dan wel verwees naar één door hem aangekondigde onder intellectuelen en wetenschapsmensen te voeren ideologische campagne om hun "socialistisch bewustzijn" te versterken. Aannemelijk is dat de maatregelen van eerstgenoemde orde zullen zijn, aangezien de te voeren ideologische campagne uiteraard pas op langere termijn vrucht af kan werpen.

Roemenië biedt een van de duidelijkste voorbeelden van interne verstrakking, waarschijnlijk niet in de laatste plaats omdat het punt waarop deze verstrakking intrad, zo duidelijk is gemarkeerd. In juli 1971 immers lanceerde partij- en staatsleider CEAUSËSCU een grootscheepse campagne tot herstel van de communistische zuiverheid en discipline op alle gebieden van de Roemeense samenleving. Deze campagne gaat nog steeds onverminderd door. In februari leidde dit tot het in werking treden van een nieuwe wet op de contacten tussen Roemenen en buitenlanders. De wet die in geval van overtredingen met aanzienlijke vrijheidsstraffen dreigt, onderwerpt deze contacten aan een zware repressie. O.m. wordt het de Roemenen verboden om binnen of buiten Roemenië met buitenlanders te spreken over politieke, economische, militaire of technisch-wetenschappelijke onderwerpen zonder uitdrukkelijke toestemming van de daarvoor verantwoordelijke partijsecretaris.

Een ander veeg teken was het verdwijnen van BAI als hoofdredacteur van het literaire blad Luceafarul. Onder leiding van BAI J, die meermalen een onafhankelijke positie voor de literatuur heeft opgeëist, was Luceafarul de laatste tijd een soort toevluchtsoord geworden voor minder orthodoxe, vooral jonge schrijvers. Andere literaire bladen werden al eerder door mutaties in de redactie gedwongen in de pas te lopen.

Joegoslavië, dat niet bij het Warschaupact is aangesloten, neemt in deze context enigszins een uitzonderingspositie in temidden van de Oosteuropese landen. Toch begon ook daar president TITO vorig jaar op te roepen tot grotere discipline. Hij viel daarbij tevens de pers aan en zinspeelde op de noodzaak van een zuivering van de partij. Tot een zuivering kwam het inderdaad - al bleef deze voornamelijk tot Kroatië beperkt - toen eind 1971 de meningsverschillen tussen de Kroatische leiders en Tito te groot bleken: de eersten zagen zich genoodzaakt af te treden. TITO's uitspraken waren in deze tijd bijzonder fel. Hij hekelde het "verrotte libera-

lisme" van de Kroatische leiders, waardoor "contra-revolutionaire krachten" de kans hadden gekregen en sprak over de noodzaak de "klassevijand" te vernietigen. Verder maakte hij duidelijk dat hij de partij in haar exclusief leidende rol hersteld wilde zien, en dat "democratisch centralisme" en "dictatuur van het proletariaat" opnieuw geldende parolen moesten worden.

De op 25, 26 en 27 januari gehouden partijconferentie nam enerzijds TITO's geharnaste uitspraken over maar bracht anderzijds belangrijke matigende accenten aan. Zo werd herhaaldelijk gewaarschuwd tegen het gevaar van terugval in "stalinistische" methoden en bovendien werd met nadruk vastgesteld dat het in 1969 door het partijcongres aanvaarde en alerminst conservatieve program uitgangspunt voor de verdere ontwikkeling blijft. De soep wordt toch minder heet gegeten dan ze werd opgediend, zo is op het ogenblik de indruk. Dat neemt niet weg dat er in Joegoslavië toch een situatie is ontstaan die aan liberaal-gezinde, kritische figuren bepaald minder ruimte geeft dan voorheen.

Hoofdmotief voor de repressieve politiek in de Warschaupactlanden lijkt het Sowjetstreven naar intensivering van de ideologische en politieke aaneensluiting van Oost-Europa en van de gemeenschappelijke strijd tegen de verderfelijke Westerse beïnvloeding, die door de Europese détente in de hand wordt gewerkt. Moskou propageert zelf deze ontspanning door middel van een Europese Veiligheidsconferentie, maar wenst deze te baseren op haar eigen specifieke interpretatie van "vreedzame coëxistentie". Wat daaronder verstaan moet worden werd nog eens duidelijk in de januari-editie van het CC-orgaan Agitator uit de doeken gedaan: vreedzame coëxistentie is bij uitstek nuttig voor de economie van de socialistische landen en voor de armslag van de nationale bevrijdingsbewegingen in de derde wereld en de CP-en in de kapitalistische landen; zij moet echter primair dienstbaar zijn aan de nationale en internationale klassenstrijd en dus nooit door de Westerse landen kunnen worden aangegrepen om in de socialistische landen te infiltreren teneinde de "socialistische verworvenheden" te ondermijnen. Een opvallend hoofdartikel in de Prawda van 18 februari waarschuwt tegen zulke "rechtstreekse aanvallen van het imperialisme en provocaties van zijn contra-revolutionaire agenten" en wijst dan geheel in de geest van de BREZHNEV-doctrine op de bijzondere verantwoordelijkheid van de Sowjet-Unie "als de machtigste socialistische mogendheid" om "het wereldsocialisme te verdedigen". Blijkbaar moet dit artikel de Oosteuropese bondgenoten eraan herinneren dat de Sowjet-Unie niet zal schromen sancties te nemen, wanneer zij een verdere Europese détente zouden uitleggen als een aanzet voor grotere onafhankelijkheid.

Gezien de in het voorgaande genoemde verschijnselen is het 'de Sowjet-Unie aardig gelukt haar bondgenoten te overtuigen van de ernst van deze waarschuwing en over te halen tot een verharding van hun binnenlandse politiek. Dat neemt niet weg dat de Oosteuropese partijleiders daarnaast dikwijf ook hun eigen redenen zullen hebben om de duimschroeven in hun land aan te draaien.

HU. bijvoorbeeld zal terdege beseffen dat hij zijn positie alleen door streng optreden zal kunnen veiligstellen zowel tegenover de "rechtsrevisionistische" oppositie als tegenover de kritiek van het Kremlin en van de binnenlandse "hardliners".

Een GI. , hoewel geen notoire harde dogmaticus, zal toch wel zover aan de Sowjeteisen tegemoet willen komen, dat hij verzekerd zal blijven van de onmisbare economische steun uit Moskou.

HONECKER zal ongetwijfeld overtuigd zijn van de noodzaak van een strengere afgrenzing tegenover het beïnvloedingsgevaar uit het "andere Duitsland", welks regeringsleider BRANDT n.b. in de DDR als de meest populaire politicus gewaardeerd wordt blijkens een door de SED zelf geïnitieerde opinie-peiling.

CEAUSESCU vaart waarschijnlijk een straf orthodoxe koers om elke eventuele Sowjetkritiek op zijn (buitenlandse) politiek de wind uit de zeilen te nemen en om tegelijkertijd zijn eigen machtspositie te verstevigen en zijn economisch beleid effectief te kunnen doorvoeren.

TITO tenslotte grijpt naar harde maatregelen om de ontbindingsverschijnselen in zijn land de kop in te kunnen drukken, maar speelt daarmee tevens al dan niet gewild in de kaart van BREZHNEV, die hem tijdens zijn bezoek aan Belgrado vorig jaar zou hebben bezworen zich meer aan het Sowjetmodel te conformeren.

Hoe uiteenlopend de motieven en achtergronden van de huidige repressie in de Oosteuropese landen ook mogen zijn, steeds blijkt de "dictatuur van het proletariaat" in die landen de neiging te hebben weer terug te vallen in een onderdrukking van de massa door een kleine élite, die voor alles haar eigen machtsbasis tracht te versterken onder de dekmantel van het leninistische organisatie-principe en onder het mom van "de verdediging van de socialistische verworvenheden".